

KMETOVALEC.

Glasilo c. kr. kmetijske družbe vojvodstva kranjskega.

Ureduje Gustav Pirc, tajnik družbe.

Izhaja 1. in 15. vsaki mesec. — Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo list brezplačno, a neudje plačajo s poštnino vred 2 gl. na leto. Naročila naj se pošiljajo c. kr. kmetijski družbi, ali pa dotičnim podružnicam.

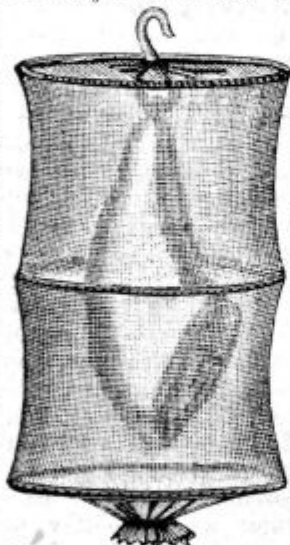
Štev. 10.

V Ljubljani, 15. julija 1884.

Leto I.

Obrambena priprava proti muham.

Komu ni znano, kako nadlego napravljajo poleti muhe? Ne le, da človeka jezijo se svojo sitnostjo, ampak one onečedijo tudi jedila in jih storé celó nezdrava. Posebno rade sedajo muhe na nekuhanó meso. Da se meso obrani pred njimi, napravi se lahko obrambena priprava, kot je narisana v zraven stoječi podobi. Naredi se ta priprava na priprosti način tako-le: Okolo treh, primerno velikih obročev pribijte se tanka, drobno-luknjičasta mreža iz žice ali pa iz kake redke tkanine. Na vrhu dene se mreža iz ravno take tvarine ter skozi sredo vtakne železna kljuka v podobi črke S. Zgornji del kljuka služi, da se obesi celo priprava prosto visečo na strop ali kam drugam, sprednji del kljuka pa služi za obešanje mesa. — Spodnje dno priprave mora biti na vsaki način iz tkanine, ter tako na spodnji rob mreže pritrjeno, da se dá, kakor se iz podobe razvidi, na sredi skupaj zvezati ali pa razvezati, kedar se deva meso v pripravo.

Trtna uš na Dolenjskem.

Ta najhujša šiba božja, katera zamore trtgoječega kmetovalca zadeti, je torej — žalibog — na Dolenjskem konstatirana, in sicer v vinogradih okolo Velike Doline.

Da bode v trtji okolo Velike Doline trtna uš kmalu zaplodena, to izrekel je uže leta 1880. naš strokovnjak R. Dolenc v svojem poročilu do deželnega odbora; ko je takrat vinograde okolo Velike Doline preiskaval, pa trtne uši v njih še ni našel. Velika Dolina leži namreč ravno nasproti Kapelam na Štajarskem, kjer je trtna uš uže pred letom 1880. vgnjezdjena bila, in vrh tega še v direktni črti tam vladajočega vetra. Med Kapelami in trtjem Velike Doline je res še precejšnji kos štajarske ravnine, je tudi Sava in ravnina

pri Jesenicah; ali kaj je vse to za krilato trtno uš? Ako jo je veter iz klosterneburških vinogradov čez vso ravnino na desnem bregu Donave, čez Donavo, katera je vsaj trikrat širša nego je Sava, in čez ravnino na levem bregu Donave v bizamberske in encerdorfske vinograde zanesel; ako jo je še celó iz Francije čez vse med njo in Švico ležeče alpe v vinograde genevske okolice zatrosil — kaj bi je ne iz Kapel na Štajarskem, ali pa tudi iz malo oddaljenega Novega Dvora na Hrvatskem v mokriške, jeseniške in velikodolinske vinograde na Dolenjskem? Sicer je zamogla pa tudi nebržnost ljudstva samega k prenešanji in vgnezdenji trtne uši na dolenjski strani veliko, ako ne največ pripomoči, kajti, kako je drugače mogoče, da se uš zatrosi, ako zahajajo Kranjci v štajarske, Štajarci pa v kranjske vinograde čisto svobodno.

Pa naj se je zatrosila trtna uš po kakoršni koli poti v vinograde Velike Doline, faktum je, da jo tam imamo, in vpraša se, kaj sedaj početi?

Kakor kaj obile in drage skušnje na Francoskem, kjer je trtna uš uže na sto in sto tisoč hektarov vinogradov popolnem uničila, in kakor enake skušnje v Klosterneburgu, po Ogerskem itd. do dobrega spričujejo, ni ga še razun preplavanja vinogradov z vodo sredstva izumljenega, katero bi trtno uš uničilo, trti pa čisto nič ne škodovalo. Francoska vlada ni za izumljenje takega sredstva nič manj nego 300.000 frankov razpisala; pa še nihče si jih ni prilastil. Preplavanje z vodo je pa le v ravninah mogoče, nikakor pa ne v rebrih.

Vsa druga sredstva, katera se proti temu škodljivcu uporabljajo, imajo trojni namen. 1) Namen, omejiti preteče zlo, da se nikakor naprej širiti ne more; 2) namen, ušno zalego v toliko reducirati, v številu zmanjšati, da, akoravno na trtnih koreninah živeča, trte vendar ne uniči in njene rodovitnosti bistveno ne zmanjša; 3) namen, trte pri čisto nič zmanjšanem številu uši na koreninah vendar pri čvrsti rasti in polni rodovitnosti obdržati. To tretje sredstvo je, ker se ga zamore uporabiti ali uvésti, ko se trtna uš v enem kraju niti še vgnjezdila ni, preservativno, kajti ono varuje trto pogina, uže predenj se mrčes na trti pokaže.

Vprašamo se, katero teh treh sredstev naj se v Veliki Dolini uporabi? kajti, da se ne bode proti trtni uši čisto nič učinilo, na to pač niti misliti ni; saj je vendar sicer vse dolenjsko vinstvo popolnem pogubljeno in to tem bolj, ker se mu trtna uš tudi od druge strani, čez Sremič, s prav mogočnimi koraki približuje.

Ali se dá prvo sredstvo, to je lokalizovanje zla, v Veliki Dolini še z uspehom uporabiti ali je uže za to prekasno, je od tega odvisno, v koliki meri je uš uže vgnjezdna. To se dá določiti le na ta način, da se čez vse vinograde tako rekoč mreža poskušnih jam raztegne. Po vseh vinogradih, k večjemu 10 metrov v kvadratu, bi se moralo po eno trto globoko izkopati, ter prepričati, je li uši še prosta ali pa uže nalezena.

Da, še celó v središči tako nastalih kvadratov bi se moralo v isti namen po eno trto izkopati. Bolj površno preiskavanje vinogradov je ničevó! In ako bi se po taki preiskavi našlo, da je uš le na gotovih in prilično majhnih prostorih vgnjezdna, potem bi se moralo take prostore in še 10 metrov na okrog, urno, to je gotovo še pred septembrom čez in čez prav dobro z žveplenim ogljenecem napojiti — impregnirati — ter jih vrh tega še s katranom prevleči. Pred mesecem septembrom bi se moralo to storiti, ker sicer bi žvepleni ogljenec le neleteče, nekrilate uši uničil, ne pa tudi krilatih, po katerih se zlo ravno v oddaljene kraje naprej razširja, kajti te bi v pričetku septembra uže izrojití utegnile. Sicer je pa lokalizovanje uši vedno težavno, jako težavno, kajti da bi bili popolnem sigurni vspeha, morala bi se vsaka trta posebej preiskati. Do dobrega posrečilo se je lokalizovanje trtne uši baš le v Istri blizu Pirana, pa še tam večinoma s preplavljenjem, in baš ne toliko s pomočjo žveplena ogljenca.

Na vsak način ima pa lokalizovanje, ako je sploh še mogoče, ako se tudi popolnem ne posreči, to je, ako se tudi uš popolnem ne uniči, — trte gredó pri tem se ve da vse v nič, navadno se še pred impregniranjem zemlje izkopljejo ter zažgó — to veliko korist, da se uš jako, jako decimira in se torej vsled tega v dalnji zaploditvi močno omeji.

Da bi pa v Veliki Dolini uže samo lokalizovanje popolnem zadostovalo, na to niti misliti ni. Naj se jo danes še tako dobro lokalizuje, čez malo časa se bode zopet čez Savo priklatala, kajti na Štajarskem, celó pa na Hrvatskem je uže v tako veliki meri razširjena, da jej skoraj nikakor v okom priti ne morejo.

Lokalizovanja zla se mora — to se razumi samo ob sebi — visoka vlada sama lotiti, od posestnikov vinogradov se ne bode nič zgodilo, kakor se tudi drugod ni, kjer se je trtna uš prikazala.

Drugo sredstvo, katero le v reduciranju uši s pomočjo večkratne porabe žvepljenega ogljenca obstoji, ali tako zvano injektiranje, ugaja sicer svojemu namenu, pa v gospodarskem oziru ni opravičeno. Obile skušnje v Klosterneburgu dokazujejo namreč, da žvepleni ogljenec, katerega se večkrat v letu v toliki meri med trte v tla izliva, sicer ne pokončuje trte, pač pa da pogine velikansko število trtne uši med njimi; a ta stvar toliko stane, da se nikakor ne izplača, upotrebiti to sredstvo. En sam avstrijski oral vinograda, pravilno injektiran, stane v Klosterneburgu toliko na leto, da pride v najboljši letini vedro vina pridelovalcu na 20 gold. Sicer je pa pri uporabljenju tega sredstva še nekaj potrebno, namreč obila gnojitev trt, ker brez te gredó vse eno kmalu pod nič.

Edino dandanašnje sredstvo, katero zamore ne le dolenjsko, marveč cele Evrope vinstvo pred poginom rešiti, je tretje, katero ima namen, trto navzlic trtni uši čvrsto rastečo in rodečo obdržati. To sredstvo obstoji v sadenju ameriškanih, trtni uši upirajočih se trtnih plemen in v cepljenju domačih trt na nje. Trtna uš prišla je kakor znano iz Amerike v Evropo. V Ameriki imajo pa posebne trte, katere ne spadajo v botanični red naših trt: *vitis vinifera*, ampak

v red trt: *vitis aestivalis*, *vitis riparia*, *vitis labrusca*, *vitis salonis* itd.

Nekatere teh trt ne rodé nič grozdja, druge pa prav obilo, toda čudno dišečega, kar stori, da vino Evropejcem ne gre v slast. Pa kakor rečeno, to velikansko dobroto imajo, da jih — pa zopet le nekatere vrste in ne vse s kraja — trtna uš uničiti ne more. In zato se vpeljujejo v kraje, kjer trtna uš uže delj časa razsaja, kakor na Francosko, Ogersko itd., take prave ameriškane trte. na-nje se cepijo domače, evropejske (prav za pravo azijske) vrste, in z njimi se zasajajo novi vinogradi. Na Francoskem imajo uže na tisoče hektarov tako zasajenih vinogradov, in oni se skažejo navzlic trtni uši na koreninah izvrstno v vsakem oziru.

Ako hočemo dolenjsko vinstvo in s tem celo dolenjsko deželo popolnega gospodarskega poloma rešiti, je neobhodno potrebno, da se prične koj v najmerodajnejših krogih na to ne še le misliti — ampak uže delati; da se preskrbi Dolenjski na milijone pravih ameriškanih, s cepiči domačih najboljših vrst cepljenih trt, katere naj bi se ali čisto brezplačno, ali pa vsaj po zelo nizki ceni vsem tistim kmetovalcem oddajale, kateri bi si hoteli z njimi nove vinograde nasaditi. Kmetovalcem samim ameriškane trte — ključ v namen cepljenja domačih vrst na-nje oddajati, bilo bi čisto brez vsega pomena, kajti ameriškane trte v velikanski meri cepiti ni tako priprosta reč, cepljenje zahteva uže posebno umnih priprav in pa posebne vrtnarske spretnosti. Za pomnožitev pravih ameriškanih trt in njih precepljenje treba je na Dolenjskem posebni zavod ustanoviti. Najboljši tak zavod bi bil pa neovrgljivo popolna vinorejska in sadjerejska šola, katera bi svoje lastne vinograde s samimi, na ameriškanih podlagi cepljenimi najboljšimi evropejskimi vrstami trt zasadila, katera bi bila pa tudi tako rekoč prava tovarna za pridelovanje in oddajanje takih trt dolenjskim kmetovalcem.

Dolenjska vinorejska in sadjerejska šola preskrbljena bi morala biti koj v početku: 1) z zadostnim številom pravih ameriškanih sort trt, kakor so: „*lasores*“, „*riparia*“ in „*aestivalis*“, da bi se na njih vsako leto velikanski broj ključev prideloval. Previdena bi morala biti 2) s številu ključev primerno trtnico peščenega sveta, v kateri bi se ključ v enem letu v ukoreninene sajenice ali bilfe spreminjali; 3) z drugo trtnico za pridobitev prav tenkih cepičev domačih trtnih plemen, kajti ameriškane trte imajo kaj tenak mlad les, tako sicer, da jih ni mogoče z le količkaj debelimi cepiči požlahniti; 4) z zadostno množino posebno pripravljenih gorkih léh (Mistbeete), v katerih edino je mogoče ameriškane trte s povoljnim vspehom cepiti in požlahniti, tako, da se v njih cepljene trte, če so se dobro prijele, zopet trtnici, in čez eno ali dve leti pa še vinogradu izročé.

Ustanovitev popolne vinorejske šole na Dolenjskem je z ozirom na pretečo trtno uš **neobhodno potrebna**. Ne zadostuje nam več, da se vinogradi s pravimi cepljenimi ameriškimi trtami zasade, marveč jih je treba tudi prav racijonelno zasaditi, kajti kakor hitro trtna uš nastopi, izostati ali odpasti mora **grubanje trt po polnem**, ker sicer vsa ameriškana trta nič ne hasne, ker zadobi po grubanju domača sorta trt les, svoje lastne korenike, na katerih se uš naseli, in katere vsled tega potem vendar le poginejo. Pa še nekaj je, kar dolenjsko vinorejsko šolo zaradi preteče trtne uši zahteva ter na dan kliče. Ameriškana podlaga evropejske trte je podobna pač materi, katera more dva otroka dojití, en otrok je trtna uš, drugi evropejsko deblo trte. Mati, katera mora dva otroka

dojiti, si mora tudi sama dobro z živežem streči, in ravno tako je pri ameriškanski trti, katera je cepljena z domačo. Amerikanska trta ima res da izredno čvrsto rast, ali po trtni uši nalezena mora vendar le v prilično malih letih upešati, in po tem treba jo zagnojiti. Zdajšnjo dolenjsko gnojenje trt, s plastjem in ajdovimi plevami pa ne bode **nikakor** zadostovalo; treba je šole, katera bode kmetovalce prepričala, da je treba tudi trte z živinskim gnojem gnojiti, katera bode pa tudi kmetovalce učila, po kaki poti se ga bode lahko pridelovalo, kako se bode moralo sploh vse sedanje dolenjsko kmetijstvo po vsem prestrojiti.

Sedanje dolenjsko vinstvo donaša pri vsej ugodnosti podnebja in zemlje, v prvi vrsti zaradi preprimitivnega načina gospodarstva s trto, vsled načina naprave in ohranitve vina gospodarju le toliko da zamore v dobri letini piti in zraven morda še davke plačati.

Uže samo to bi moralo naše, od kmetskega ljudstva v prvi vrsti pač v namen zmanjšanja bode izvoljene gospode uže z davna napotiti, da bi Dolenjski čez vse potrebno vinarsko in sadjerejsko šolo podelili; no, zdaj jo pa še trtna uš za *conditio sine qua non* obstanka dolenjskega vinstva postavlja; torej bi bil pač poslednji čas, da bi se od vednega cincanja uže vendar enkrat odstopilo, ter deželi to dalo; kar uže vladajoča revščina in vrh tega še najhujša preteča nevarnost zahteva.

Proč z neplodno visoko politiko, proč z vsem strankarskim terorizmom, osebnim mrženjem in na dan z dejanji, katera bodo ustregla glasu ubozega, v bedi zapuščenega in pojemljajočega dolenjskega kmetskega naroda!

Iz „Ljublj. Lista“.

Obdelujmo umno naša polja!

Spisuje V. Rohrmann, pristav-deželne kranjske vinarske in sadjarske šole na Slapu.

II.

Zakaj ne zboljšujemo rodovitnosti zemlje z globokejšim obdelovanjem?

Uže potrebno, ne le koristno je, da pričnemo našo zemljo globokejše obdelovati, kajti da to plodonskost njeno pospešuje, znano je vsestransko!

Večji in boljši pridelki, koje umni kmetovalci s tem dosežejo, poplačajo obilno narasle večje stroške globokejšega obdelovanja. Slednje je pa uže tudi tega del tako drugod vdomačeno in koristonosno, da se umno gospodarstvo v sedanjosti dobi brez njega še misliti ne more!

Žalibog! da smo Dolenjci tudi v tem oziru še tako na nizki stopinji!

Naša, ne borna, pač pa dosedaj manj plodonska zemljišča zamoremo s tem izdatno zboljšati! — Globoko obdelovanje je 22—32 cm. (8—12") globoko oranje ali pa samo zrahljanje spodnje plasti na isto globokost v zvezi z navadnim oranjem.

Nam li je res tako obdelovanje v korist? — Da! Kajti z njim dosežemo večji in boljši pridelek. Zemljišča se z globokim obdelovanjem prostorno povečajo; zgornja plast postane močnejša in spodnja rahlejša. Zaloga rastlinske hrane — redilnih tvarin — se vsled tega pomnoži. Korenine rastlin se v globoko zrahljani zemlji lahko in krepko razširjajo in tega del lažje preskrbijo s potrebnim živežem. Najbolj očividni dokaz o tem daje nam korenstvo, detelja itd., kojih narava globokejše obdelovanje zahteva.

Razmerje mokrote postane ugodno! V globoko zrahljani zemlji razdeli se deževna voda primerno na večji prostor, kakor v plitvi — zemlja v prvem položaji ono lahko popiva. Nasprotno pa tudi preobilno mokroto lažje odpeljuje in to deloma z odtekanjem, deloma izparivanjem. Rastline trijo vsled tega manj radi preobilne mokrote. V spomladi se pa taka zemlja hitreje osuši in sejati se zamore bolj zgodno — lažje pravočasno.

Toda ne le mokrota se s tem dobro reguluje, ampak tudi toplota! Suša bode pri globoko obdelani zemlji manj škodovala rastlinam, kakor pa pri plitvi plasti, kajti spodnja zrahljana plast ostane bolj mokrotna, vlažna in rastline zamorejo si vsled daljših in krepko razširjenih korenin lažje s potrebno vodo iz globine preskrbeti.

Nadlegovati ne morete toraj tako močno ne preobilna mokrota ne suša vspešno rast zelišč in to je tudi deloma pglavitni razlog, da so pri globoko obdelanem polji žetve bolj gotove (osigurane). Sosebno velja to pri gorkem podnebju, kjer delj časa vročina nasprotuje normalnemu razvitku rastlin.

V tem oziru je tudi Vipavcem njihovo, res marljivo izvršeno globoko obdelovanje polja le v veliko korist — drugim pak v dober izgled umnega poljedelstva!

Toda ne le samo s tem se zboljša rodovitnost zemlje! Vsled učinka neoviranega vstopa zrak v globokejši zrahljano plast, se razkrojitev rudninskih in organskih (živalskih in rastlinskih) tvarin živahno vrši in redilne snovi se tako rekoč rastlinam s tem razkrijejo ter postanejo takoj užitna hrana.

Velevspešno je globoko obdelovanje osobito iste zemlje, koje spodnja plast je boljše jakosti kot zgornja; z mešanjem obeh dosežemo lahko še enkrat boljši pridelek.

Prične naj se globoko obdelovanje vselej v jeseni. Surovo vrezane brazde ostanejo naj čez zimo, da jih zamore mraz v zvezi z dežjem, snegom itd. dobro prešinit, kajti on učini najcenejšo in najhitrejšo razkrojitev, in uniči vsled globokega preoravanja na površje spravljena gnjezda mrčesov, koji našim rastlinam tolikanj, sosebno v njihovi mladosti škodujejo.

Z umnim globokim obdelovanjem znebimo se pa tudi lažje nam tako sitnega plevla, kateri prostor, živež in svetlobo našim kulturnim rastlinam krađe.

Vsled vsega navedenega je rašča rastlin bolj normalna, enakomerna — pridelek gotovejši, dobiček pa večji!

Toda umno k delu!

(Dalje prihodnjič.)

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

(Konec)

V vlažnih in bolj mokrotnih legah izvršujemo tako imenovani „hribčasti nasad“ drevja na stalno mesto. Za tak nasad nam ni treba jam, kakoršne bile so zgoraj opisane, izkopavati in prirejati. Ob takih slučajih nam je najpreje na mestu prostora v zemljo vsaditi pripravi in zadosta močni kol, okolo katerega moramo potem vsaj dobra dva metra na okrog zemljo dobro prekopati in grude njene pošteno razdrobiti. Potem se drevesce h kolu pravilno priveže, na kar se mu korenine do koreninega vrata z dobro in rodovitno, od drugod dovedeno zemljo pravilno zasujejo, s

čemu nastane okolo tako posajenega drevesca podoba male hribčaste zvišine ali mali hribček. Da nam pri takem nasadu suša preveč preglavice delala ne bode, moramo dalje tak hribček z ruševino obdati in pokriti.

To so gotovo prav lahki in priprosti pogoji, katerih se je domačemu sadjerejcu pri nasadu sadnega drevja na stalno mesto držati; kdor je lahkomišljeno pri tem prevažnem započetju ne prezira in se strogo po njih ravna, žal mu ne bode. Ne zagotovi si s tem edino le lastnega veselja in radosti, nego zagotovi obenem, temveč svojemu trudu in prizadevanju od sadreje obilnega dobička, a sadnemu drevju pa brez posebnih nesreč normalno starost.

Sadno drevje naj se na stalno mesto po kvadratni oddaljenosti v sledečem razmerji sadi:

1. Jabolka, hruške, sladke črešnje (visokodebelnato drevje) od 10 do 13 $\frac{1}{2}$ metra.

2. Češplje, slive, kisle črešnje, breskve, marelice in mandeljni od 5 do 6 $\frac{1}{2}$ metra.

3. Kutine, nešplje, „ivanška“ in „paradižna“ jabolka od 3 $\frac{1}{2}$ do 5 metrov.

4. Orehi in kostanji pa od 13 do 17 metrov narazen, kar vse bile so „Novice“ o svojem času domačim sadjerejem uže povedale. Zastaranim boleznim treba je pogostnih in trpkih zdravil, da, večkrat tudi celó skelečih izžiganj in bolečih operacij. Pregosti nasad je med domačimi sadjereji tudi taka podelovana in škodljiva „bolezen — navada“, katera se bode le težavno zatreti in vničiti dala. Tu se misli, da le veliko število sadnega drevja, „magari“ tudi v največem drenju na malem prostoru mora sadjereju obilnega in koristnega sadja donášati; a temu je ravno nasprotno. Več dobička bode ti donášalo 10 sadnih dreves pravilno na stalno mesto posajenih in modro oskrbovanih, nego na istem mestu 15, 20, morda celó 30, a še več v pregostem nasadu zanemarjenih; od zanemarnega „sadnega čumja“ se nikdar in nikoli tudi najmanjše koristi nadejati ni. Zavoljo tega naj se mi gori navedeno in opetovano ravnilo o pravilnem nasadu sadnega drevja gledé oddaljenosti nikar v zeló ne jemlje. Ravno iz nepravilnega nasada sadnega drevja na stalno mesto sadjereju za njegov trud in prizadevanje pri sadjereji največ nevspehov izvira, kateri mu dostikrat do te plodonosno-prekoristne stroke vse dalnje veselje popolno vničíjo. Naj bi se pač v prihodnje pri tem prevažnem opravilu sploh povsod pravilno postopalo!

Študije o povzdigi našega kranjskega sadjarstva.

Spisal R. Doléne, vodja deželne kranjske vinarke in sadjarske šole na Slapu

(Dalje)

To je pač nič in trikrat nič, in kak čudež potem, ako pride se ve da v mestu rojen in izrejen gospod učitelj na deželo, kateri ni v stanu pšenice od rži ločiti, pa tudi ne hruševga drevesa od bukve, kaj še le od jablane.

Ljudske učitelje na pripravnicah v vsem kmetijstvu temeljito podučevati, je pač nemogoče pa tudi čisto nepotrebno, kajti kje in kdaj pridejo oni v polžaj, na deželi v vsem kmetijstvu vspešno podučevati, ker za to niti časa nimajo.

Prav lahko bi se pa učitelji na pripravnici v sadjarstvu, trtoreji, gnojznanstvu in čebelarstvu temeljito podučevali; oni pa tudi prav lahko v teh predmetih potem z vspehom na deželi uže bolj odrastle učence, posebno pa postavne kmetovalce pod-

učé, in ako to storé, storé kakor ljudski učitelji pred Bogom in ljudmi dovolj, več od njih zahtevati je neopravičeno in tudi skoro uže nespametno.

Ker je slavní deželni zbor sprevidel, da se na ljubljanski pripravnici učitelji res tako malo, tako izginljivo malo kmetijstva in osobito sadjarstva naučé, da niti od njih (ako se privatno ne potrudijo, kaj več se navaditi) zahtevati ni mogoče, da bi na deželi z vspehom za povzdigo sadjarstva kaj storili; ustanovil se je, in to na predlog in prošnjo vrlega ljudskega učitelja gosp. Matije Ranta na Slapenski vinarški in sadjarski šoli, poseben tri tedne trajajoč učiteljski kurs. Ta kurs je, ako od pravih, za stvar resnično ljubezen goječih slušateljev obiskan, kajti z onimi, kateri, kakor bi Dunajčan rekel, le „der Hetz wegen“ na Slap pridejo, ni stvari čisto nič pomagano, ampak le školovano.* Vsa čast gospodom, kateri so v preteklem letu v slapenskem kurzu bili, in Bog dal, da bi vidno le taki va-nj zahajali. Da ne more ta kurs toliko koristiti, kolikor bi pravi temeljiti poduk na pripravnici sami koristil; no, to se razumi pač samo o sebi, in zato je pač „pravična želja“, da se temu prej ko le mogoče opomore.

Z uvedenjem pravega poduka na pripravnici, pa kakor uže rečeno, tudi ne bo še namenu stvari zadošteno, treba je tudi oskrbovanje drevesnic samo vrediti. Izdelati bi se moral v ta namen normalni načrt o velikosti in ureditvi srenjskih drevesnic, ter mu dodati natančno inštrukcijo o gospodarjenju v nji. Srenje bi se morale postavno primorati, vse za drevesnico potrebno, kakor težje delo, — po robotnikih, kateri bi se s to potjo tudi kaj učili opravljati dati — orodje, sadno seme, cepiče, gnoj itd. učitelju preskrbeti; za kar bi pa tudi morale imeti pravico po svojih odborih dorastlo drevje po gotovem redu čisto brezplačno med srenjčane razdeliti.

Gledé oskrbovanja drevesnice bili bi po vsem tem gospodje učitelji postavno primorani to prevzeti, in ne bilo bi to potem kakor dandanes le od njih proste dobre volje odvisno. Na šolah, kjer je več učiteljev nameščenih, bi se morali učitelji v oskrbovanju drevesnic na vsak način vrstiti, tako da bi vsako leto drug učitelj učence podučeval ter drevesnico oskrboval. In kakor je baš potrebno, da se ljudske šole po deželnem in okrajnem šolskem nadzorniku nadzorujejo; potrebno bi bilo gotovo tudi, da bi kmetijski popotni učitelj drevesnice ljudskih šol večkrat med letom inšpiciral, ter na kompetentna mesta vestno poročal, v kakošnem stanu jih je našel.

Da bi morali pa gospodje oskrbovalci drevesnic za svoj trud tudi primerne remuneracije dobivati; to se razumi pa samo po sebi, kajti, da bi to brezplačno storiti morali, se ne sme nikakor zahtevati. „Vsak delalec je svojega plačila vreden. Dokler ne bode kmetijski poduk in dokler ne bodo drevesnice ljudskih šol postavno tako uredjene, kakor smo tukaj navedli; ni pričakovati, da bi se sadjarstvo po ljudskih šolah v deželi povzdignilo!

Za povzdigo kranjskega sadjarstva ustanovila se je tudi deželna vinarška in sadjarska šola na Slapu. Njen namen je, ako vinarstvo zdaj na stran pustimo, kranjske mladenčce v sadjarstvu kolikor le mogoče popolnem izučiti, da zamorejo potem to na lastnem domu

* Tako so nekateri, pa le nekateri slušatelji I. kurza na Slapu l. 1882. po svojem izstopu, prav surovo v rajnem „Brenčelju“ čez pisatelja teh vrst, tadajšnega adjunkta šole, in sploh čez celi kurz zabavljali. No, s tem so se ve da le svojo surovost svetu razodeli.

pravilno gojiti; ob enem pa tuli v veliki drevesnici več ko le mogoče plemenitega sadnega drevja izgojiti, ter ga po deželi zaploditi. Eno kakor drugo izpolnjuje ta zavod vestno, toda pri enem kakor drugem je nekaj, kar obadva namena v vspehu ne malo, ampak kar uže bitstveno krha, in naravni nasledek obojemu je to, da se sadjarstvo po tem zavodu v deželi vendar tako ne širi, tako ne povzdiguje, kakor bi se lahko, kakor bi se moralo.

Namen zavoda je po deželi, žalibog, še dosti premalo poznat, on je kmetijska novost, za katero se pa od najmerodajnejših oseb — dosti, dosti premalo reklame dela. Naravni nasledek te istinite pa gotovo žalostne prikazni je pa to, da se dosti dosti premalo učencev oglašja, in da je še med temi, kateri se oglašajo, prevagljiva večina takih, kateri ne pridejo iz trdnjših kmetijskih hiš s tem namenom v šolo, da bi po njeni dovršitvi na lastnem domu ostali, ampak pridejo iz ubožnih hiš in z namenom, si po dovršitvi šole po svetu službe iskati. Res je tudi, taki abiturienti bi v namen povzdige domačega sadjarstva lahko dosti koristili — ako bi naši grajščaki, kateri gospodarskih pomočnikov potrebujejo, hoteli ali prav za prav za mogli razumeti, da je vendar čisto opravičeno, človeka, kateri se je v strokovni šoli izšolal, boljše plačati, in ž njim tudi drugače ravnati, kakor pa s čisto navadnim hlapcem. In tako pride, da si morajo ubožni učenci deželne kranjske vinarske in sadjarske šole izven dežele, posebno na Hrvatskem kruha iskati, kjer si ga tudi najdejo, kajti istina je, da so marljivi pošteni slapenski učenci na Hrvatskem iskani gospodarski pomočniki, in deloma tudi uže gospodarski činovniki.

Kako resnično da je vse to, kar smo tukaj navedli, dokažejo naj sledeče številke: od kranjskih fantov, kateri so do konca leta 1883. slapensko šolo popolnem dovršili, jih je na lastnem domu 17 (med temi so pa nekateri le za to doma, ker niso za službe zmožni), po službah jih je pa 18, in med temi so le 4 na Kranjskem, na Hrvatskem jih je pa 8, na Primorskem 2 in na Štajarskem 2. Nekateri so pri vojaki, dva sta umrla, eden je v Ameriki.

Drugo, kar pravi namen deželne vinarske in sadjarske šole, močno krha, je pa to, da ni njeno zemljišče deželno, ampak blagega gospoda grofa Lantthierija, kateremu tudi čisti dohodek gospodarstva pripada. Zato se ne more plemenito sadno drevje zastoni iz drevesnice oddajati, ampak le proti sicer nizki, pa vendar le toliko visoki ceni, da se ravno na Kranjskem za to skoro najmanj kupca najde.

Da bi se kranjsko sadjarstvo v kratkem času bolj ko le mogoče po obili množini plemenitega sadnega drevja povzdignilo, snoval je v svojem času pisatelj teh vrstic posebno sadjarsko društvo, katero naj bi eno veliko drevesnico na Pivki, drugo manjšo pa v vipavski dolini imelo, in katerega udje naj bi le za en sam forint letnine, vsako leto najmanj 10 lepih dreves udobili. To pošteno, in na vse strani strokovnjaško dobro premišljeno podvzetje ostati je moralo pa žalibog le na papirji, kajti prvič se je na najmerodajnejšem mestu do pičice strogi ustrezbi zveličalnega birokratizma večja važnost prisvojala, kakor pa utešbi kmetiške bēde; drugič je pa moral poseči v to zadevo tudi pravi sadjarski „šarlatan“, da jo oslabi in popolnem onemogoči. Sicer je pa tudi z ustanovitvijo še tako koristnega kmetijskega društva na Kranjskem dandanes velik križ, kakor hitro ona denarno pomoč udov zahteva, in naj bode ta še tako majhna, kajti kjer je bēda, je le bēda. In zato nam po vsestranski zadobljeni in britki skušnji dandanes niti več na um

ne pride, da bi se za sadjarsko društvo, kakoršno smo pred leti namerjavali, še potezali, pač smo pa mnenja, da bi sledeče sredstvo brez vsega dvoma najizdatnejše bilo v prilično prav kratkem času, kranjsko sadjarstvo z obilo pomnožitvijo sadnega drevja povzdigniti.

Ako se za pogojzdovanje goličav po deželi od erara toliko stori, ako se osnujajo in vzdržujejo gojzarske sejalnice, ako se iz teh sadike čisto zastoni oddajajo, da, ako se še celo srenjam velike goličave zastoni pogojzdujejo; in kaj, ali bi ne bilo tudi prav, ako bi se v deželi, če ne več, pa vsaj ena velika erarična drevesnica ustanovila (po našem mnenji bi bile tri na mestu ena na Notranjskem, druga na Gorenjskem in tretja na Dolenjskem), iz katere bi se sadno drevje, in sicer popolnem izgojeno visokodebelnato drevje — kajti nizko je navadno za krave in drugo pasečo se žival — ako ne čisto zastoni, pa vsaj proti prav nizki ceni oddajalo? — Po našem mnenji bi se dalo to prav lahko izvesti, in s prilično, prav majhnimi stroški. Ali kje bi se našel mož, kateri bi bil, po svoji od ubogega kmetijskega ljudstva podeljeni mu vplivni stopinji med kranjskim človeštvom pač poklican, zraven pa tudi blage volje se za to potezati, da bi se kaj enacega tudi izvedlo?

Na osnovo eraričnih sadnih drevesnic v deželi niti torej misliti ni, pa vsaj jih še tudi po družih, v kmetijskem napredku veliko više, kakor Kranjska stoječih deželah ne nahajamo. Na Kranjskem smo še v posnemanju koristnih uvedeb družih dežel kaj počasni, ako ne še celo čisto indiferentni; kdo hoče ali more torej zahtevati, da bi se kaka originalna in bodi še tako dobra ideja na Kranjskem najprej realizirala? Ali ni, na pr., kaj malo častno za nas Kranjce, da se v statistiki bere: „Ljubljana (naše glavno mesto!) je najnezdruvnejše mesto Avstrije, kajti po tifoznih vzrokih povzročena mortaliteta je v njej največja“. In zakaj je temu tako? Zato, ker so vodnjakom stranišni kanali najbližji sosedje.

Kolikokrat se ne preseče pri zgradvanju novih staveb v Ljubljani (šola na grabnu, Debevčeva hiša itd.) stari rimski vodotok, zdajšnja Ljubljana je pa vendar še vedno brez zdrave pitne vode. Mala Gorica ima gotovo uže čez sto let dobro pitno vodo napeljana, ona ima pa tudi uže 2, reci: dve društvi, kateri s pomočjo pnevmatičnih sodov stranišča izpraznujete ter tako brez najmanjšega smradu, fekalije iz mesta odvozujete, podavajoč jih kmetijstvu. V naši metropoli ni o vsem tem še ničesa videti.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijske novice in izkušnje.

* *Sadjarska zadruga ustanovila se je v Wildonu na Štajarskem.* Zadruga ne bode le posredovala pri prodaji svežega sadja, ampak bode še letos napravila si sa lno sušilnico po Alden-ovem sistemu.

* * *

* *Trtna uš zaplodila se je tudi uže na Rumunskem.* V zadnjih dneh našli so jo namreč v Prahovskem okraju.

* * *

* *Deželni zbor isterski je v svoji seji od 24. junija t. l. sklenil ustanoviti deželni kulturni svet.*

* * *

* *Najbogateji živinorejec je Swan v Cheyenne City v Združenih državah v severni Ameriki, kajti on ima v svoji lasti nad 200.000 glav goveje živine. Njegovi pašniki merijo še enkrat toliko, kot cela Kranjska skupaj.*

* C. kr. kmetijsko društvo goriško je sklenilo v ob-
čnem zboru 19. t. m. prirediti dne 28. septembra t. l.
deželno-živinsko razstavo, za katero je odločilo 1900
gold. za darila, katera bodo prejeli oni živinorejci, ki
bodo najlepše živali prignali v razstavo.

„Goriški Gospod. list.“

* *

* Bolezen na paradižnikih provzročuje neka gliva
in ker se sliši od raznih dežel, da so enako bolezen
opazovali na paradižnikih, svetujemo, da se tudi te
rastline prav tako, kakor trte žepeplajo.

„Goriški Gospod. list.“

Družbeni novičar.

Seja glavnega odbora c. k. kmetijske družbe

dne 6. julija 1884.

Seji predseduje g. Karol baron Wurzbach-Tannen-
berg. Navzoči: g. podpredsednik J. F. Seunig, tajnik
Gustav Pirc in odborniki: gg. Brus, Jerič, Kastelic,
Robič, Souvan, Witschl in dr. M. Wurzbach.

Prošnja posestnika J. Arkota iz Kočevja, da bi
mu družba škodo povrnila, ki jo ima vsled obolenja
živine, kojo je kupil v oktobru 1883. l. od kmetijske
družbe, se odbije.

Subvencijo kmetijskega ministerstva za kmetijski
nadaljevalni poduk porabiti sklne centralni odbor po
nasvetu c. k. deželne šolskega sveta.

C. kr. deželna vlada naroči družbi izraziti svojo
mnenje o prošnji občine Prežganje za dovoljenje usta-
novitve novih letnih semnjev in o prošnji mestne ob-
čine radoljske, da se sedanji navadni kramarski semnji
spremené tudi v živinske semnje. Centralni odbor je
sklenil, deželni vladi priporočati prošnjo mesta Ra-
dovljice, prošnjo občine Prežganje pa ne.

C. kr. deželna vlada naroča v svojem dopisu od
3. junija t. l., št. 3010, da kmetijska družba predloži
natančni zapisnik vseh kálov in vodnjakov, za koje
so dobile občine državno podporo. Centralni odbor
vzame naznanje poročilo tajnika, da je poročilo uže
odšlo na c. k. deželno vlado.

Gosp. Albinu Arkotu nakaže se honorar za dogo-
tovljene zapisnike občinskih zborov v mesecu novembru
in januariju.

Poročilo g. vodje R. Dolencu v zadevi plugov za
težke zemlje izroči se dotičnemu odseku.

C. kr. deželna vlada javi družbi v svojem dopisu
od 13. junija t. l., št. 5575, sledeče:

C. k. kmetijsko ministerstvo je z odlokom od 24.
maja t. l. dovolilo „čebelarskemu in sadjar-
skemu društvu“ v Jesenicah 100 gold. kot en-
kratno podporo za družbeno drevesnico. Ta svota ima
se izplačati potem kmetijski družbi precej, ko je usta-
novitev drevesnice zagotovljena. Drevesnica mora biti
svojem namenu primerno napravljena in obdelana. —
Društvu je c. kr. vlada naročila, poročati kmetijski
družbi o ukrenbah, koje je storilo o zadevi drevesnice.
Za razstavo, ki jo priredi meseca avgusta „čebelar-
sko in sadjarsko društvo“ v Lescah, dovoli mi-
nisterstvo eno sreberno in eno bronasto svetinjo za
kranjske čebelarske pridelke in izdelke; darila za sad-
jarsko razstavo ministerstvo ne dá, ker ob času raz-
stave za Kranjsko važnega, poznega sadja še nič ni.

Vlada naroča centralnemu odboru v teh zadevah v
svojem času ji poročati ter svoje nasvete staviti.

Prošnji učiteljev gg. Perneta v Vipavi in M. Ranta
na Premu, da se jima dá nagrada za pokončevanje
škodljivih mrčesov, se uslišite ter vsakemu gospodu
10 gold. nakaže.

Naznanilo narodnega učitelja M. Ranta, da je pri-
redil kmetijski poduk za učiteljice, se s priznavanjem
na znanje vzame.

Poročilo podružnice novomeške v denarnem stanu
hoče centralni odbor odobriti, ko dobi natančnejša raz-
jasnila k dotičnim računom.

Vodja podkavske šole g. vitez Bleiweis-Trsteniški
poroča o izidu poskušnje, koja je bila 26. in 27. junija
na imenovani šoli.

Pri tej priliki centralni odbor naroča gosp. vodji
potrebno ukreniti, da se red in disciplina med učenci
bolje vzdržuje.

Za uda se na novo v družbo sprejme gosp. Ivan
Hlebanja, posestnik v Srednjem Vrhu.

Tržne cene.

V Kranji, 14. julija 1884.

Na današnji trg je došlo 80 glav goveje živine
in — prešičev.

	gl.	kr.		gl.	kr.
Pšenica, hektol.	8	78	Ajda, hektol.	6	82
Rež,	5	85	Slama, 100 kil	2	—
Oves	3	40	Seno,	2	60
Turšica	8	34	Špeh, fr. kila	—	64
Ječmen	5	52	Živi prešiči, kila	—	—

Rudolfovo, 7. julija 1884.

	gl.	kr.		gl.	kr.
Pšenica, hektol.	8	65	Ajda, hektol.	6	51
Rež,	—	—	Slama, 100 kil	—	—
Oves,	3	9	Seno,	—	—
Turšica,	6	51	Špeh, fr. kila	—	—
Ječmen,	4	6	Prešiči, kila	—	—

V Ljubljani, 12. julija 1884.

Povprečna cena.

	Trg		Magaz.			Trg		Magaz.	
	gl.	kr.	gl.	kr.		gl.	kr.	gl.	kr.
Pšenica, hektol.	8	12	8	63	Sur. maslo, kila	-	85	-	-
Rež	5	85	6	42	Jajca, jedno . .	-	2	-	-
Ječmen	4	39	5	62	Mleko, liter . .	-	8	-	-
Oves	3	25	3	28	Gov. meso, kila	-	64	-	-
Soršica	-	-	6	73	Telečje meso, "	-	52	-	-
Ajda	6	1	5	90	Prešič. meso, "	-	70	-	-
Proso	6	34	5	77	Koštrun	-	40	-	-
Koruza	5	60	5	54	Kuretina, jedna	-	40	-	-
Krompir, 100 kil	-	-	-	-	Golobje, jeden .	-	18	-	-
Leča, hektoliter	8	-	-	-	Seno, 100 kil .	1	78	-	-
Grah	8	-	-	-	Slama, " " "	1	78	-	-
Fizol	9	-	-	-	Drva, trde, sež.	7	-	-	-
Gov. mast, kila	93	-	-	-	" mehke, "	4	50	-	-
Svinska mast "	80	-	-	-	Vino, rud., 100 l.	-	-	24	-
Špeh, fr.	60	-	-	-	" belo, "	-	-	20	-
" prek. "	72	-	-	-					